

Universitätsbibliothek Wuppertal

C. PLINII|| SECVNDI|| HISTORIAE|| MVNDI|| LIBRI XXXVII,||

Plinius Secundus, Gaius

[Lugduni], 1582

Liber XV

Nutzungsrichtlinien Das dem PDF-Dokument zugrunde liegende Digitalisat kann unter Beachtung des Lizenz-/Rechtehinweises genutzt werden. Informationen zum Lizenz-/Rechtehinweis finden Sie in der Titelaufnahme unter dem untenstehenden URN.

Bei Nutzung des Digitalisats bitten wir um eine vollständige Quellenangabe, inklusive Nennung der Universitätsbibliothek Wuppertal als Quelle sowie einer Angabe des URN.

[urn:nbn:de:hbz:468-1-1752](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:468-1-1752)

C. PLINII SECVNDI N A-
T V R A L I S H I S T O R I Æ
L I B E R X V.

Natura frugiferarum arborum.

C A P V T I.

OLEAM Theophrastus è celeberrimis Græcorum autoribus vrbis Romæ anno circiter quadringentesimo quadagesimo, negavit nisi intra xl. mil. passuum à mari nasci: Fenestella verò omnino non fuisse in Italia, Hispania, atque Africa, Tarquinio Prisco regnante, ab annis populi Romani clxxxij. quæ nunc peruenit trans Alpes quoque, & in Gallias Hispaniâsque medias. Vrbis quidem anno quingentesimo quinto, Appio Claudio Cæci nepote, L. Iunio Coss. olei libræ duodenæ assibus venire. Et mox anno sexcentesimo octogesimo, M. Seius L. F. Ædilis curulis olei denas libras singulis assibus præstitit populo Romano per totum annum. Minus ea miretur, qui sciat post annos xxiij. Cn. Pompeij iij. Consulatu oleum prouinciis Italiam misisse. Hesiodus quoque in primis cultum agrorum docendam arbitratus vitam, negavit oleæ fatorem fructum ex ea percepisse quenquam. Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantariis ferunt, traslatarumque altero anno decerpuntur baccæ. Fabianus negat provenire in frigidissimis oleam, neque in calidissimis. Genera earum tria dixit Virgilius, orchites, & radios, & pausias: nec desiderare rastros, aut falcem, vllamve curam. Sine dubio & in iis solum maximè cælumque refert. Veruntamè & tondentur, cum & vites: atque etiam interradi gaudent. Cõsequens earum vindemia est, arisque vel maior, oleum quam musta temperandi. Ex eadem quippe oliua differunt succi. Primum omnium è cruda, atque nondum inchoatæ maturitatis: hoc sapore præstantissimum. Quin & ex eo prima vnda præli laudatissima, ac deinde per diminutiones, siue (vt nuper inuentum est) exilibus regulis pede incluso. Quantò maturior bacca, tantò pinguior succus, minúsque gratus. Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatèque, incipiente bacca nigrescere. Nostri vocant drupas, Græci verò drypetas. Cætero distat, an maturitas illa in torcularibus fiat, an ramis: rigua fuerit arbor, an suo tantum bacca succo, nihilque aliud quam rores cæli biberit.

De oleo.

C A P. II.

VETUSTAS oleo tædium affert, non item vt vino: plurimumque ætatis annuo est, prouida (si libeat intelligere) natura. Quippe remulentia nascentibus vinis, vti necesse non est: quinimo inuitat ad seruandum blanda inueterati caries. Oleo noluit parci, fecitque ea necessitate promiscuum & vulgo. Principatum in hoc quoque bono obtinuit Italia toto orbe, maximè agro Venafrano, eiusque parte quæ Licinianum fundit oleum: vnde & Liciniæ gloria præcipua oliuæ. Vnguenta hanc palmam dedere, accommodato ipsis odore. Dedit & palatum delicatiore sententia. De cætero baccas Liciniæ nulla auis appetit. Reliquum certamen inter Istriæ terram & Bæticæ par est. Vicina bonitas prouinciis, excepto Africæ frugifero solo. Cereri totum id natura concessit: oleum ac vinum non inuidit tantum: fatisque gloriæ in messibus fecit. Reliqua erroris plena, quem in nulla parte vitæ numerosiore esse docebimus.

De natura oliuæ, & oleæ incipientis.

C A P. III.

OLIUÆ constant nucleo, oleo, carne, amurca: sanies hæc est eius amara. Fit ex aquis, ideo siccitatibus minima, riguis copiosa. Suus quidem oliuæ succus oleum est, idque præcipuè ex immaturis intelligimus, sicut de omphacio docuimus. Augetur oleum ab Arcturi exortu xv. calèdas Octobris: postea nuclei increscunt, & caro. Cum sitienti im- bres

bres copiosi accessere, vitiatur oleum in amurcam. Huius color oliuam cogit nigrescere. Ideoque incipiente nigritia minimum amurcæ, ante eam nihil. Et error hominum falsus, existimantium maturitatis initium, quod est vitij proximum. Deinde quod oleum crescere oliuæ carne arbitrantur, cum succus omnis in corpus abeat, lignumque intus grandescat. Ergo tum maximè rigantur. Quod vbi cura multa siue imbris accidit, oleum absumitur, nisi cõsecuta serenitate, quæ corpus extenuet. Omnino enim, vt Theophrasto placet, est olei causa calor, quare & in torcularibus & iam in cellis multo igne quæritur. Tertia est culpa in parsimonia, quoniam propter impendium decerpenti expectatur vt decidat oliua. Qui medium temperamentum in hoc seruant, perticis decutiunt, cum iniuria arborum, sequentisque anni damno. Quippe oliuantibus lex antiquissima fuit: Oleam ne stringito, ne verberato. Qui cautissimè agunt, harundine leui ictu, nec aduersos percutiunt ramos. Sic quoque alternare fructus cogitur decussis germinibus. Nec minùs, si expectetur vt cadat. Hærendo enim vltra suum tempus, absument venientibus alimentum, & detinent locum. Argumentum est, quod nisi ante Fauonium collectæ, nouas vires resumunt, & difficiliùs cadunt. Prima ergo ab autumno colligitur, vitio operæ; non naturæ, pausia cui plurimum carnis: mox orchites, cui olei: post radius. Has enim oeyssimè occupatas, quia sunt tenerrimæ, amurcæ cogit decidere. Differuntur verò etiam in Martium mensem callosæ; contra humorem pugnaces, ob idque minimæ, Licinia, Cominia, Contia, Sergia, quam Sabini regiam vocant, non ante Fauonij afflatum nigrescentes, hoc est ad v j. Idus Febr. Tunc arbitratur eas maturescere, & quoniam probatissimum ex iis fiat oleum, accedere etiam ratio prauitati videtur. Feruntque frigore sterilitatem fieri, sicut copiam maturitate: cum sit illa bonitas nõ temporis, sed generis tardè putrescentium in amurcam. Similis error collectam seruandi in tabulatis, nec priusquam fudet premendi, cum omni mora oleum decrescat, amurcæ augeatur. Itaque vulgò non amplius fenas libras singulis modis exprimi dicunt. Amurcæ mēsuram nemo agit, quanto ea copiosior reperitur in eodem genere diebus adiectis. Omnino in vita error est publicus, tumore oliuæ crescere oleum existimantium: præsertim cum magnitudine copiam olei non constare, indicio sint quæ regiam vocantur, ab aliis maiorinæ, ab aliis phauliæ, gradissimæ, alioquin minimo succo. Et in Ægypto carnosissimis olei exiguum. Decapoli verò Syriæ perquam parua, nec cappari maiores, carne tamen commendantur. Quam ob causam Italicis transmarinæ præferuntur in cibus, cum oleo vincantur. Et in ipsa Italia cæteris Picenæ, & Sidicinæ. Sale illæ primùm condiuntur, & vt reliquæ, amurcæ sapæve. Nec non aliqua oleo suo sine accersita commedatione puræ innatant, colymbades: franguntur eadem herbarumque viridium sapore condiuntur. Fiunt & præcoces feruenti aqua perfusæ quamlibet immaturæ. Mirumque, dulcem succum oliuas bibere, & alieno sapore infici. Purpureæ sunt & in iis, vt vis in nigrum colorem transeuntibus, pausia. Sunt & superbæ, præter iam dicta genera. Sunt & prædulces, per se tantum ficitæ, vuisque passis dulciores, admodum raræ in Africa, & circa Emeritã Lusitaniæ. Oleum ipsum sale vindicatur à pinguitudinis vitio. Cortice oleæ conciso odorem accipit medicati: aliàs vt vino, palati gratia nulla est. Nec tam numerosa differentia: tribus vt plurimum bonitatibus distat. Odor in tenui argutior, & is tamen etiam in optimo breuis.

De natura olei.

CAP. IIII.

Oleo natura tepescere corpus, & contra algores munire. Eidemque feruores capitis refrigerare. Vsum eius ad luxuriam vertere Græci, vitiorum omnium genitores, in gymnasiis publicando. Notum est, magistratus honoris eius octogenis sestertiis strigmenta olei vendidisse. Oleæ honorem Romana maiestas magnum præbuit, turmas equitum Idibus Iuliis ex ea coronando: item minoribus triumphis ouates. Athenæ quoque victores olea coronant, Græci verò oleastro Olympiæ.

De cultura oliuarum.

CAP. V.

Nunc dicentur Catonis placita de oliuis. In calido & pingui solo radium maiorem Salentinam, orchitem, pausiam, Sergianam, Cominianam, albiceram feri iubet.

Adiicitque singulari prudentia, quam earum in finitimis locis optimam esse dicant. In frigido autem & macro Liciniam. Pingui enim aut feruēti vitari eius oleum, arborēmq; ipsam fertilitate consumi. Musco prætereā rubro infestari. Spectare oliueta in Fauonium loco exposito solibus censet.

De seruandis oliuis, & quomodo faciendum oleum. CAP. VI.

NEc alio vllō modo laudat condi oliuas, optimē orchites & pausias, quā vel virides in muria, vel fractas in lentisco. Oleum quā acerbissima oliua optimum fieri. Cæterō quā primū ē terra colligendam: si inquinata sit, lauandam: ficcari triduo factis esse. Si gelent frigora, quarto die premendam. Hanc & sale aspergi. Oleum in tabulato minui, deteriusque fieri. Item & in amurca & fracibus. hæ sunt carnes, & inde^a fæces. ¹⁰ Quare sæpius die decapulandum: prætereā in conchas & plumbeas cortinas: ære vitari. Feruentibus omnia ea fieri clausisque torcularibus, & quā minimē ventilatis. Ideo nec ligna ibi cædi oportere. Qua de causa ē nucleis ipsarum ignis aptissimus. Et ē cortinis in labra fundendum, vt fraces & amurca liquentur. Ob id crebrius vasa mundanda, fiscinas spongia tergendas, vt quā maximē pura synceritas constet. Postea inuentum, vt lauantur vtique feruenti aqua: protinus prælo subiicerentur solidæ (ita enim amurca exprimitur) mox trapetis fractæ premerentur. Iterum premi plus quā centenos modios, non probant. **Factus** vocatur. Quod verō post molam primum est, flos.^b Factus tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.

^a T. frages

^b T. factus
tres gemino
foro

De oleo factitio.

CAP. VII.

20

Non erat tum factitium oleum: ideoque arbitror nihil à Catone dictum. Nunc eius genera plura. Primūque persequemur ea, quæ ex arboribus fiunt, & inter illas ante omnes ex oleastro. Tenuē id, multoque amarius, quā oleæ, tantū ad medicamentum vtilē. Simillimum huic est ex chamelæa frutice saxoso, non altiore palmō, foliis oleastri baccisque. Proximum fit & ē cici, arbore in Ægypto copiosa: alij crotonem, alij trixin, alij sesamum syluestre appellant: ibique non pridem. Et in Hispania repente prouenit altitudine oleæ, caule ferulaceo, folio vitium, semine vuarum gracilium, pallidarūque. Nostri eam ricinum vocant à similitudine seminis. Coquitur id in aqua, innatansque oleum tollitur. At in Ægypto, vbi abundat, sine igne & aqua sale aspersum exprimitur, cibus fœdum, lucernis vtilē. Amygdalinum, quod aliqui metopium vocant, ³⁰ ex amaris nucibus arefactis, & in offam contusis, aspersis aqua iterūque tuis, exprimitur. Fit & ē lauro, admisto druparum oleo. Quidamque ē baccis exprimunt tantū: alij foliis modō: alij folio & cortice baccarum. Nec non styracem addunt, aliosque odores. Optima laurus ad id latifolia, syluestris, nigra baccis. Simile est ē myrto nigra: & hæc latifolia melior. Tunduntur baccæ aspersæ calida aqua, mox decoquantur. Alij foliorum mollissima decoquant in oleo, & exprimunt. Alij deiecta ea in oleum prius sole maturant. Eadem ratio & in satiuā myrto, sed præfertur syluestris minore semine, quam quidam oxymyrsinem vocant, alij chamemyrsinem, alij acarō à similitudine. Est enim breuis, fruticosa. Fit & ex citro, cupresso, nucibus iuglandibus, quod caryinon vocant: malis cedri, quod cedrelæon. Ex grano quoque Gnidio purgato semine & tufo. ⁴⁰ Item lentisco: nam & cyprinum ē glande Ægyptia vt fieret odorum causa, dictum est. Indi ex castaneis & sesama atque oryza facere dicuntur: Ichthyophagi ē piscibus. Inopia cogit aliquando luminum causa & ē platani baccis fieri, aqua & sale maceratis. Et cenanthinum fit de ipsa cenanthe, vt dictum est in vnguentis. Gleucino mustum incoquitur vapore lento: ab aliis sine igne circundatis vinaceis diebus x x i j. bis singulis, permistum: consumiturque mustum oleo. Aliqui non sampsuchum tantū admiscunt, sed etiam pretiosiora odoramenta. Et in gymnasiis quoque conditur odoribus, sed vilissimis. Fit & de aspalatho, calamo, balsamo, iri, cardamomo, meliloto, nardo Gallico, panace, sampsucho, helenio, cinnami radice, omnium succis in oleo maceratis expressisque. Sic & rhodinum ē rosis: iuncinum ē iunco, quod est rosaceo simillimum. Item hyoscyamo, lupinis, & narcisso. Plurimum autem in Ægypto ē raphani semine, aut gramine ⁵⁰ herba,

herba, quod chortinon vocant. Item sesama & vrtica, quod cnecinu appellat. E lilio & alibi fit sub dio sole, luna, pruina maceratu. Suis herbis componunt inter Cappadociam & Galatiam, quod Selgiticum vocant, neruis admodum vtile: sicut in Italia e gummi. E a T. Iguini pice fit, quod picinum appellant, cum coquitur velleribus supra halitum eius expansis, atque ita expressis, probatum maximè e Brutia. Est enim pinguis & resinosisissima. Color oleo fuluus. Sponte nascitur in Syriae maritimis, quod elæomeli vocant. Manat ex arboribus pingue, crassius melle, resina tenuius, sapore dulci, & hoc medicis. Veteri quoque oleo vsus est ad quædam genera morborum. Existimatur & ebori vindicando a carie vtile esse. Certè simulacrum Saturni Romæ intus oleo repletum est.

De amurca.

CAP. VIII.

10 **S**uper omnia autem celebrauit amurcam laudibus Cato. Dolia olearia cadósque illa imbui, ne bibant oleum. Amurca subigi areas terendis messibus, vt formicæ rimæque absint. Quin & lutum parietum ac tectoria & pauimenta horreorum frumeti, vestiariū etiam contra teredines ac noxia animalia, amurca aspergi: femina frugum perfundi: morbis quadrupedum, arborum quoque illa medendum, efficaci ad hulcera interiora humani quoque oris. Lora etiam ac coria omnia, & calciamina, axésque, decocta vngi, atque æramenta contra æruginem, colorisque gratia elegantioris: & totam supellectilem ligneam, ac vasa fictilia, in queis ficum aridam libeat asseruare: aut si folia baccásque in virgis myrti, aliudve id genus simile. Postremò ligna macerata amurca, nullius fumi tædio 20 ardere. Oleam si lambendo capra lingua contigerit, depaueritq; primo germinatu, sterile scere, autor est M. Varro. Et hætenus de olea, atque oleo.

Pomorum omnium genera, & natura.

CAP. IX.

Reliqui arborum fructus vix specie figurave, non modo saporibus, succisque toties permistis atque insitis, enumerari queunt.

Nucum pinearum genera III.

CAP. X.

30 **G**randissimus pineis nucibus, altissimèque suspensus, intus exiles nucleos lacunatis includit toris vestitos alia ferruginis tunica, mira naturæ cura molliter femina collocandi. Harum genus alterum^b Tarentinæ, digitis fragili putamine, auiumque^c furto in arbore. Tertium^d sapinæ e picea fatiua, nucleorum cute veriùs quàm putamine, adeò molli, vt simul mandatur. Quartum^e pityida vocant e pinaltris, singularis remedij aduersus tussim. In melle decoctos nucleos Taurini aquicelos vocant. Pinea corona victores apud Isthmum coronantur.

^b T. Tarentinum,
^c T. expolitum fur.
^d T. Appianum.
^e T. Pityida.

De malo cotoneo.

CAP. XI.

40 **H**is proxima amplitudine mala quæ vocamus cotonea, & Græci cydonea, ex Creta insula aduecta. Incuruatos trahunt ramos, prohibentque crescere parentem. Plura eorum genera. Chrysomela, incisuris distincta, colore ad aurum inclinato. Quæ candidiora, nostratia cognominata, odoris præstantissimi. Est & Neapolitanis suus honos. Minora ex eodem genere struthea, odoratiùs vibrant, serotino prouentu, præcoci verò mustea. Strutheis autem cotonea insita suum genus fecere muluianum: quæ sola ex his vel cruda manduntur. Omnia iam & virorum salutariis cubilibus inclusa, simulacris notium consciis imposita. Sunt præterea parua syluestria, à strutheis odoratissima, in sepibus nascentia. Mala appellamus, quanquam diuersi generis; Persica, & granata, quæ in Punicis arboribus nouem generum dicta sunt. His acinus sub cortice intus: illis lignum in corpore. Necnon & quædam e pyris libralia appellata, amplitudinem sibi ponderis nomine asserunt.

De Persico, genera III.

CAP. XII.

50 **S**ed Persicorum palma duracinis. Nationum habent cognomen Gallica & Asiatica. Post autumnum maturescunt, æstate præcocia, intra xxx. annos reperta, & primò denariis singula venundata. Supernatia e Sabinis veniunt, popularia vndique. Pomum innocuum expetitur ægris: prætiūque iam singulis triceni nummi fuere, nullius maiore:

quod miremur, quia non aliud fugacius. Longissima nanque decerpto bidui mora est: cogitque se venundari.

De pruno, genera XI.

CAP. XIII.

Ingens postea turba prunorum, versicolor, nigra, candidas. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius. Alia eodem colore seriora maioraque, afinina cognominata à vilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora cerina atque purpurea. Necnon ab externa gente Armeniaca, quæ sola & odore commendatur. Peculiaris impudètia est nucibus insitorum, quæ faciem parentis succumque adoptionis exhibent, appellata ab utroque nucipruna. Et hæc autem & persica, & cerina, ac sylvestria, ut vix, autumno cadis condita, usque ad alia nascentia ætatem sibi prorogant. Reliquorum velocitas citò mitescentium transuolat. 10
Nuper in Bætica malina appellari cœperunt malis insita, & alia amygdalina amygdalis. His intus in ligno nucleus amygdalæ est: nec aliud pomum ingeniosius geminatum est. In peregrinis arboribus dicta sunt Damascena, à Syriæ Damasco cognominata, iam pridem in Italia nascentia, grandiore quanquam ligno, & exiliore carne, nec unquam in rugas siccata, quoniam soles sui defunt. Simul dici possunt populares eorum myxæ, quæ & ipsæ nunc cœpere Romæ nasci insitæ sorbis. In totum quidem Persica peregrina etiam Asiæ Græciæque esse, ex nomine ipso apparet, atque ex Perside aduecta. Sed pruna sylvestria ubique nasci certum est. Quo magis miror, huius pomi mentionem à Catone non habitam, præsertim cum condenda demonstraret quædam & sylvestria. Nam Persicæ arbores ferò, & cum difficultate transiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum 20
ab Ægypto earum fuerat hospitium. Falsum est, venenata cum cruciatu in Persis gigni, & pœnarum causa à regibus translata in Ægyptum, terra mitigata. Id enim de Persea diligentiores tradunt, quæ in totum alia est, myxis rubentibus similis, nec extra Orientem nasci voluit. Eam quoque eruditiores negauerunt ex Perside propter supplicia translata, sed à Perseo Memphi satam. Et ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituisse, in honorem atavi sui. Semper autem folia habet & poma, subnascentibus aliis. Sed pruna quoque omnia post Catonem cœpisse manifestum est.

De diuersis generibus malorum, genera XXIX.

CAP. XIII.

Malorum plura sunt genera. De citreis cum sua arbore diximus. Medica autem Græci vocant patriæ nomine. Æquè peregrina sunt zizipha, & tuberes, quæ & 30
ipsa non pridem venere in Italiam, hæc ex Africa, illa ex Syria. Sext. Papinius, quem Consulem vidimus, primus utraque attulit, Diui Augusti nouissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, baccis similia, quam malis, sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & in tecta iam syluæ scandunt. Tuberum duo genera: candidum, & à colore sericum dictum. Penè peregrina sunt in vno Italiæ agro Veronensi nascentia, quæ lanata appellantur. Lanugo ea obducit, strutheis quidem Persicisque plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione insignibus. Reliqua cur pigeat nominatim indicare, cum conditoribus suis æternam propagauerint memoriam, tanquam ob egregium aliquod in vita factum? Nisi fallor, apparebit ex eo ingenium inferendi: nihilque tam paruum esse, quod non gloriam parere possit. Ergo habent origi- 40
nem à Matio, Gestioque & Manlio, item Claudio. Quibus cotoneo insit o ab Appio è Claudia gente. Appiana sunt cognominata. Odor est his cotoneorum, magnitudo quæ Claudianis, color rubens. Ac ne quis id ambitu valuisse claritatis & familiæ putet, sunt & Sceptiana ab inuētore libertino, insignia rotunditate. Cato adiicit Quiriana, & quæ tradit in doliis condi, Scantiana. Omnium autem nuperrimè adoptata sunt parua, gratissimi saporis, quæ Petisia nominantur. Patrias nobilitauere Camerina, & Græcula. Cætera è causis traxere nomen: germanitatis cohærentia & gemella, nunquam singula in fœtu, coloris serica, cognationis melappia. Mustea à celeritate mitescendi: quæ nunc melimela dicuntur, à sapore melleo. Orbiculata, à figura orbis in rotunditatem circumacti. Hæc in Epiro primùm prouenisse, argumento sunt Græci, qui Epirotica vocant. Mam- 50
marum effigie orthomastica. A conditione castrati feminis, quæ spadonia appellant Bel-

gæ. Melofoliis folium vnum, aliquando & geminum erumpit è latere medio. Celerrimè in rugas marcescunt pannucea. Stolidè tument pulmonea. Sunt quibus sanguineus est color, origine ex mori insitu tracta. Cunctis verò, quæ fuerunt à sole, partes rubent. Sunt & parua gratia saporis, atque etiam acutiora odore, syluestria. Id peculiare improbitatis & acerbitalis conuicium, & vis tanta, vt aciem gladij perstringat. Dacis fermè vilissimis nomen, quanquam primis aduentu, decerpique properantibus.

De pyris, & insitorum varietate.

C A P. X V.

E Adem causa in pyris taxatur superbiæ cognomine. Parua hæc, sed ocysissima. Cunctis autem Crustumina gratissima. Proxima iis Falerna, à potu, quoniam tanta vis succi abundat. Lactea hæc vocantur, in iisque alia colore nigro donantur Syriæ. Reliquorum nomina aliter in aliis atque aliis locis appellantur. Sed confessis vrbis vocabulis autores suos nobilitauere Decimiana, & ex eo tractum quod pseudodecimianum vocat. Dolabelliana longissimi pediculi. Pompeiana cognomine mammosa, Liceriana, Scueriana: & quæ ex iis nata sunt Tyranniana, longitudine pediculi distantia. Fauoniana rubra, paulò superbis maiora. Lateriana, Anitiana post autumnalia acidulo sapore iucunda. Tiberiana appellantur, quæ maximè Tiberio principi placere. Colorantur magis sole, grandescuntque: alioquin eadem essent, quæ Liceriana. Patriæ nomina habent, serissima omnium Amerina, Picentina, Numantina, Alexandrina, Numidiana, Græca, & in iis Tarentina: Signina, quæ alij à colore testacea appellant, sicut onychina, purpurea. Ab odore, myrapia, laurea, nardina. A tempore, hordearia: collo ampullacea, & Coriolana. Brutæ gentilitatis cucurbitina, acidula succi. Incerta nominum causa est Barbaricis Venereisque, quæ colorata dicunt: regis, quæ minimo pediculo sessilia, patriciis, voconiis, viridibus oblongisque. Præterea dixit volema Virgilius à Catone sumpta: qui & sementina, & mustea nominat. Pars hæc vitæ iam pridem peruenit ad culmen, expertis cuncta hominibus. Quippe cum Virgilius insitam nucibus arbutum, malis platanum, cerasis vltimum dicat. Nec quicquam amplius excogitari potest. Nullum certè pomum nouum diu iam inuenitur. Neque omnia insita misceri fas est, sicut nec spinas inferi, quando fulgura expiari non queunt facile: quòtque genera insita fuerunt, tot fulgura vno ictu pronuntiantur. Turbinatior pyris figura. In iis serotina ad hyemem vsque ad matrem pendent gelu maturescunt, Græca, ampullacea, laurea: sicut in malis Amerina, Scantiana. Conduntur verò pyra, vt vna, ac totidem modis: neque aliud in cadis, præterquam pruna. Pomis proprietates pyrisque vini: similiterque in agris medentes cauent: ac vino & aqua coquuntur, atque pulmentarij vicem implent: quod non alia præter cotonea, & struthæa.

De pomis seruandis.

C A P. X V I.

I N vniuersum verò de pomis seruandis præcipitur: pomaria in loco frigido ac sicco cõtabulari: septentrionalibus fenestris sereno die patere: Austros specularibus arcere, Aquilonis quoque afflatu poma deturbante rugis. Colligi mala post æquinoctium autumnale, neque ante x v. lunam, neque ante primam horam. Cadiua separari, stramentis, storeis, paleisve substerni. Rara componi, vt limites peruij spiritum æqualem accipiant. Amerina maximè durare, melimela minimè.

De cotoneis, Punicis, pyris, & sorbis, & vuis seruandis.

C A P. X V I I.

C Otoneis interclusis spiramentum omne adimendum, aut incoqui melle ea immergiverè oportere. Punica aqua marina feruente indurari: mox triduo sole siccata, ita ne nocturno rore contingantur, suspèdi. Cum libeat vti, aqua dulci perlui. M. Varro & in doliis harenæ seruari iubet, & immatura obrui terra in ollis fundo effracto sed spiritu excluso, ac furculo pice illito. Sic etiam crescere amplitudine maiore, quam possunt in arbore. Cætera mala foliis ficulnis, præterquam cadiuis, singula conuolui, cistisque vitilibus condi, vel creta figlinarum illini. Pyra in vasis fictilibus picatis inuersis obrui inter scobes. Tarentina serissimè legi. Anitiana seruari & in passo. Sorba verò & in scrobibus gypsato operculo, duum pedum terra superinducta, in loco apri-

co, inuersis vasis, & in doliis, vt vuas, cum ramis suspendi. E proximis autoribus quidam altius curam petunt: deputarique statim poma ac vites ad hunc vsum præcipiunt, decre-
 scente luna post horam diei tertiam, cælo sereno, ac siccis ventis. Similiter deligi & ex
 locis siccis, & ante perfectâ maturitatem, addito vt luna infra terram sit: vuas cum mal-
 leolo sarmenti duro, demptis forfice corruptioribus acinis, in dolio picato recenti su-
 spendi, exclusa omni aura operculo & gypso: sic & forba ac pyra, illitis omnium furculis
 pice. Dolia procul ab aqua esse. Quidam sic cum palmitibus in gypso condunt, capitibus
 eius scillæ infixis vtrinque. Alij etiam vina habentibus doliis, dum ne contingant ea
 vuas. Aliqui mala in patinis fictilibus fluitantia: quo genere & vino odorem acquiri pu-
 tant. Aliqui omnia hæc in milio seruare malunt. Plerique verò in scrobe duum pedum
 altitudinis harena substrato, & fictili operculo, dein terra operto. Creta quidam etiam
 figlina vuas illinunt, siccatasque sole suspendunt, in vsu diluentes cretam. Eandem po-
 mis vino subigunt. Mala verò generosissima eadem ratione crustant gypso vel cera:
 quæ nisi maturuerint, incremento calycem rumpunt. Semper autem in pediculos collo-
 cant ea. Alij decerpunt cum furculis, eosque in medullam sambuci abditos obruunt, vt
 supra scriptum est. Alij singulis malis pyrisque singula vasa fictilia assignant, & opercu-
 la eorum picata dolio iterum includunt. Necnon aliqui in floccis capsisque, quas luto
 paleato illinunt. Alij hoc quidem in patinis fictilibus: aliqui & in scrobe subiecta harena,
 ita sicca operiunt mox terra. Sunt qui cotonea cera Pontica illita melle demergant.
 Columella autor, in puteos cisternasve in fictilibus vasis pice diligenti cura illitis mergi.
 Liguria maritima Alpibus proxima, vuas sole siccatas iunci fasciis inuoluit, cadisque con-
 ditas, gypso includit. Hoc idem Græci platani foliis, aut vitis ipsius, aut fici, vno die in
 umbra siccatas, atque in cado vinaceis interpositis. Quo genere Coa vua & Berytia ser-
 uantur, nullius suauitati postferendæ. Quidam, vt has faciant, in cinere lixiuo tingunt
 protinus quàm detraxere vitibus, mox in sole siccant: tum foliis (vt supra dictum est) in-
 volutas vinaceis stipant. Sunt qui malunt vuas in scrobe ramentisve abietis, populi, fraxi-
 ni seruare. Sunt qui suspendi procul malis, protinusque in granariis iubeant, quoniam
 optimè sit operimento puluis pensilibus. Contra vespas remedio est, oleo aspergi ex
 ore. De palmis diximus.

De ficis genera XXIX.

CAP. XVIII.

Reliquo genere pomorum ficus amplissima est: quædamque & pyris magnitudi-
 ne æmula. De Ægyptiæ Cypriæque miraculis retulimus inter externas. Idæa rubet
 oliuæ magnitudine, rotundior tantum, sapore mespili. Alexandrinam hanc ibi vocant,
 crassitudine cubitali ramosam, materiæ validam, lentam, sine lacte, cortice viridi, folio ti-
 liæ, sed molli. Onescritus tradit in Hyrcania multum nostris esse dulciores, fertiliorésque,
 vt quæ modios cclxx. singulæ ferat. Ad nos ex aliis transiere gentibus, Chalcide, Chio:
 quarum plura genera. Siquidem & Lydiæ, quæ sunt purpureæ, & mamillanæ, similitudi-
 nem earum habent: & callistruthiæ parum sapore præstantiores, ficorum omnium
 frigidissimæ. Nam de Africanis, quas multi præferunt cunctis, magna quæstio est: cum
 id genus in Africam nuperrimè transierit, patriæ nomen obtinet. Nam Alexandri-
 na è nigris est, candicante rima, cognomine delicata. Nigra & Rhodia est. & Tiburtina
 de præcocibus. Sunt & autorum nomina iis, Liuiæ Pompeiæ: siccatas hæc sole in annuos
 vsus aptissima, cum mariscis, & quas harundinum folij macula variat. Est & Herculeana,
 & albicerata, & aratia alba, pediculo minimo, latissima. Primò autem prouenit porphy-
 ritis, longissimo pediculo. Comitatur eam è minimis & vilissimis, popularis dicta. Con-
 trà nouissima sub hyeme maturatur chelidonia. Sunt præterea eadem ferotinæ & præ-
 coces, biferæ, alba ac nigra, cum messe vindemiæque maturescentes. Serotinæ & à co-
 rio appellatæ duro: ex Chalcidicis quorundam trifero prouentu. Tarenti tantum præ-
 dulces nascuntur, quas vocant omas. Cato de ficis ita memorat: Ficos mariscas in loco
 cretoso aut aperto ferito. In loco autem crassiore aut stercoreato Africanas, & Hercula-
 neas, Saguntinas hybernas, Tellianas, atras pediculo longo. Postea tot subiere nomina
 atque

atque genera, vt vel hoc solum æstimantibus appareat, mutata esse vitam. Sunt & hybernæ quibusdam prouinciis, sicuti Mœsiæ, sed artis, non naturæ. Paruarum genus arborum post autumnum fimo contegunt, deprehensâsque in his hyeme, grossos: quæ mitiore cælo refoffæ cum arbore atque in lucem remissæ, novos soles, aliôsque, quàm quibus vixere, auidè, tanquam iterum natæ, accipiunt: & cum venientium flore maturefcunt, alieno præcoces anno, in tractu vel gelidissimo. Sed à Catone appellata iam tum Africana, admonet & Africæ, ad ingens documentum vso eo pomo. Nanque perniciâli odio Carthaginis flagrans, nepotumque securitatis anxius, cum clamaret omni senatu Carthaginem delendam, attulit quodam die in curiam præcocem ex ea prouincia
 10 ficum: ostendensque Patribus, Interrogo vos, inquit, quando hoc pomum demptum putetis ex arbore? Cum inter omnes recentem esse constaret, Atqui tertium, inquit, ante diem scitote decerptum Carthagine: tam propè à muris habemus hostem: statimque sumptum est Punicum tertium bellum, quo Carthago deleta est: quanquam Catone anno sequente raptò. Quid primum in eo miremur? curam ingenij, an occasionem fortuitam, celeritatemque cursus, an vehementiam viri? Supra omnia quiddam est, quo nihil equidem duco mirabilius, tantam illam urbem, & de terrarum orbe per cxx. annos, æmulam, vnus pomi argumento euersam: quod non Trebia aut Trasymenus, non
 Cannæ busto insignes Romani nominis perficere potuere: non castra Punica ad tertium lapidem vallata, portæque Collinæ adequitans ipse Annibal. Tanto propius Carthaginem pomo Cato admouit. Colitur ficus arbor in foro ipso ac comitio Romæ nata sacra fulguribus ibi conditis: magisque ob memoriam eius, quæ nutritrix fuit Romuli ac Remi conditoris appellata: quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus præbens rumen (ita vocabant mammam) miraculo ex ære iuxta dicato, tanquam in comitium sponte transisset.^b Adactò nauigio illico arefcit: rursusque cura sacerdotum feritur. Fuit & ante
 20 Saturni ædem, urbis anno cclx. sublata, sacro à Vestalibus factò, cum Syluani simulacrum subuerteret. Eadem fortuito satu viuit in medio foro, quæ fidentia imperij fundamenta ostento fatali Curtius maximis bonis, hoc est virtute ac pietate, ac morte præclara expleuerat. Æquè fortuita eodem loco est vitis atque olea, vmbra gratia sedulitate plebeia fatæ. Ara inde sublata gladiatorio munere Diui Iulij, quod nouissimè pugnauit in foro. Admirabilis est pomi huiusce festinatio, vnus in cunctis, ad maturitatem properantis arte naturæ.

De caprifico, & caprificatione.

C A P. X I X.

Caprificus vocatur è syluestri genere ficus nunquam maturefcens, sed quod ipsa non habet, aliis tribuens: quoniam est naturalis caufarum transitus, atque è putrescentibus identidem generatur aliquid. Ergo culices parit: hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad cognatam volant: morsuque ficorum crebro, hoc est auidiore pastu aperientes ora earum, atque ita penetrantes, intus solem primò secum inducunt, cerealésque auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, hoc est, infantiam pomi, absumunt: quod fit & sponte. Ideòque ficetis caprificus permittitur ad rationem venti, vt flatus
 40 euolâtes in ficus ferat. Inde repertum, vt illatæ quoque aliunde, & inter se colligatæ iniicerentur fico: quod in macro solo & aquilonio non desideratur: quoniam sponte arefcunt loci situ, rimisq; eadè, quæ culicum opera, causâ perficit: necnò vbi multus puluis: quod euenit maximè frequèti via apposita. Nanq; & pulueri vis siccandi, succumque lactis absorbendi: quæ ratio puluere & caprificatione hoc quoque præstat, ne decidant, absumpto humore tenero, & cum quadâ fragilitate pôderoso. Ficis mollis omnibus tactus: maturis frumenta intus: succus maturefcentibus lactis, percoctis mellis. Senescunt in arbore, anúsque distillât gûmi modo lacrymâ, siccanturq;: Honos laudatas seruat in capsis, Ebuso insula præstantissimas, amplissimâsque, mox in Marrucinis. At vbi copia abundat, implentur orcæ in Asia, cadi autem in Ruspina Africæ vrbe: panisq; simul & obsonij vicem siccata
 50 implent: vtpote cum Cato cibaria ruris operariis iusta ceu lege sancies, minui iubeat per fici maturitatem. Cum recenti fico salitis vice casei vesci, nuper excogitatum est. Ex hoc

^a vrbi æmulam,

^b T. Attio
Nauis augu-
re illic arefc.

genere sunt, vt diximus, cottana & carica, quæque conscendēti nauim aduersus Parthos omen fecere M. Crasso, venales prædicantis voce cauneæ. Omnia hæc in Albēse rus è Syria intulit L. Vitellius, qui postea censor fuit, cum legatus in ea prouincia esset, nouissimis Tiberij Cæsaris temporibus.

De mespilis, & eorum generibus tribus. CAP. XX.

MAlorum pyrorumque generi adnumerentur iure mespila atque forba. Mespilis tria genera, anhedon, setania: tertium degenerat, tametsi anhedoni similis est, quod Gallicum vocant. Setaniæ maius pomum candidiusque, acini molliore ligno: cæteris minus pomum, sed odore præstantius, & quod diutius feruetur. Arbor ipsa de amplissimis. Folia, antequam decidant, rubescunt: radices multæ atque altæ, & ideo inextirpabiles. Nō fuit hæc arbor in Italia Catonis æuo.

De sorbis genera quatuor. CAP. XXI.

SOrbis quadruplex differentia. Aliis enim eorum rotunditas mali, aliis turbinatio pyri, aliis ouata species, ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori. Odore & suauitate rotunda præcellit: cæteris vini sapor. Generosissima, quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus torminale appellant, remedio tantum probabile, assiduum prouentu minimūque pomo, arbore dissimili, foliis planè platani. Non ferunt ante trimatum ex vilo genere. Cato & forba sapa condi iubet.

De nucẽ iuglandẽ. CAP. XXII.

AB his locum amplitudine vindicauerunt, quæ cessere autoritati, nuces iuglandes: quanquam & ipsæ nuptialium Fescenniorum comites, multum pineis minores vniuersitate, eademque portione ampliores nucleo. Necnō & honor his naturæ peculiaris, gemino protectis operimento, puluinati primū calycis, mox lignei putaminis. Quæ causa eas nuptiis fecit religiosas, tot modis fœtu munito: quod est verisimilius, quam quia cadendo tripudium sonūque faciant. Et has è Perside à regibus translatas, indicio sunt Græca nomina. Optimum quippe genus earum Persicon atque Basilicon vocant. Et hæc fuere prima nomina. Caryon à capitis grauedine, propter odoris grauitatem conuenit dictum. Tinguntur cortice earum lanæ, & rufatur capillus primum prodeuntibus nuculis. Id compertum infectis tractatu manibus. Pinguescunt vetustate. Sola differentia generum in putamine duro fragilive, & tenui ac crasso, loculoso & simplici. Solum hoc pomum natura compactili operimento clausit, Nanque sunt bifidæ putaminum carinæ, nucleorumque illis quadripartita distinctio, lignea intercusante membrana. Cæteris quicquid est, solidum est, vt in auellanis, & ipso nucum genere, quas antea abellinas patrio nomine vocabant. In Asiam Græciamque è Ponto venere, & ideo Ponticæ nuces vocantur. Has quoque mollis protegit barba. Sed putamini nucleisque solida rotunditas inest. Eæ & torrentur. Umbilicus illis intus in ventre medio. Tertia ab his natura amygdalis, tenuiore sed simili iugladium summo operimento: item secundo putaminis. Nucleus dissimilis latitudine, & acriore callo. Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur, quoniam Græcas nominat, quas quidam & in iuglandium genere seruant. Adicit præterea auellanas & galbas, Prænestinas, quas maximè laudat, & conditas ollis, in terra feruari virides tradit. Nunc Thasiæ & Albenfes celebrantur. Et Tarentinarum duo genera, fragili putamine, ac duro: quæ sunt & amplissimæ, & minimè rotundæ. Præterea molluscæ putamen rumpentes. Sunt qui honoris nomen interpretentur, & Iouis glandem esse dicant. Nuper Consularem virum audiui, biferas & iuglandes nuces habere se profitentem. De pistaciis & ipsi retulimus. Et hæc autem idem vitellius in Italiam primus intulit eodem tempore: simulque in Hispaniam Flaccus Pompeius eques Romanus, qui cum eo militabat.

De castaneis genera octo. CAP. XXIII.

NVces vocamus & castaneas, quanquam accommodatiores glandiū generi. Armatū iis echinato calyce vallum, quod inchoatum glandibus. Mirumque, vilissima esse quæ tanta occultauerit cura naturæ. Trini quibusdam partus ex vno calyce, cortexque lentus.

tus. Proxima verò corpori membrana, & in his & in nucibus saporem, ni detrahatur, infestat. Torrere has in cibis gratius. Moluntur etiam, & præstant ieiunio foeminarum quandam imaginem panis. Sardibus eæ prouenere primum. Ideo apud Græcos^a Sardonios balanos appellant.^b Nam Diuus Tiberius postea balanum nomen imposuit, excellentioribus fatu factis. Nunc plura earum genera. Tarentinæ faciles, nec operoso sunt cibo, planæ figura. Rotundior, quæ balanitis vocatur, purgabilis maximè & sponte profiliens. Pura & plana est ex eis & Salaria: Tarentina minus tractabilis: laudatior Corelliana, & ex ea facta, quo dicemus in insitis modo, meterana, quam rubens cortex præfert triangulis, & popularibus nigris, quæ coctiuæ vocantur. Patria laudatissimis Tarentum, & in Campania Neapolis. Cæteræ suum pabulo gignuntur, scrupulosa corticis intra nucleos quoque ruminatone.

De siliquis, & carnosis pomis, & moris, & de acinis, & baccis.

CAP. XXIII

HAud procul abesse videantur & prædulces siliquæ, nisi quòd in iis cortex ipse manditur. Digitorum hominis longitudo illis, & interim falcata, pollicari latitudine. Glandes inter poma numerari non possunt: quamobrem in sua natura dicuntur. Reliqua carnosæ sunt generis: ea baccis atque carnibus distat. Alia acinis caro, alia moris, alia vnedonibus: & alia acinis inter cutem succumque, alia myxis, alia baccis, vt oliuis. Moris succus, in carne vinosus: trini colores, candidus primo, mox rubens, maturis niger. In nouissimis²⁰ florent, inter prima maturescunt. Tingunt manus succo matura, eluunt acerba. Minimum in hac arbore ingenia profecerunt, nec nominibus, nec insitis, nec alio modo, quam pomi magnitudine. Differunt mora Ostiensis & Tusculana Romæ. Nascuntur & in rubis, multum differente callo. Aliud corpus est terrestribus fragis, aliud congeneri eorum vnedoni: quod solum pomum simile fructui terræ gignitur. Arbor ipsa fruticosa. Fructus anno maturescit: pariterque floret subnascens, & prior^c cogitur. Mas sit an foemina sterilis, inter autores non constat. Pomum inhonorum, vt cui nomen ex argumento sit vnum tantum edendi. Duobus tamen hoc nominibus appellant Græci, comaron & memecylon: quo apparet totidem esse genera & apud nos. Alio nomine arbutus vocatur. Iuba autor est, quinquagenum cubitorum altitudine in Arabia esse eas. Acinorum quoque magna est differentia. Primum inter vvas ipsas callo, teneritate, crassitudine, interiore ligno aliis paruo, & aliis etiam gemino, qui minimè feraces musti. Plurimum verò differunt edera sambucique acini: & figura etiam Punici, angulosi quippe foli. Nec cutis vlla singulis, præter communem, quæ est candida. Totisque succus & caro est, iis præcipue, quibus paruulum inest ligni. Magna & baccis differentia. Aliæ nanque sunt oliuis, lauris: & alio modo loto, cornis: alio myrtis, létisco. Aquifolio enim ac spine sine succo: mediisque etiamnum genere inter baccas acinosque cerasis. Pomum his primò candidum, & ferè omnibus baccis. Mox aliis virescit, vt oliuis, lauris: rubet verò moris, cerasis, cornis. Deinde nigrescit moris, cerasis, oliuis.

De cerasis, genera octo.

CAP. XXV.

40 **C**erasi ante victoriam Mithridaticam L. Luculli non fuere in Italia. Ad vrbs annum dclxxx. is primum vexit è Ponto: annisque cxx. trans Oceanum in Britanniam vsque peruenere. Eadem, vt diximus, in Ægypto nulla cura potuere gigni. Cerasorum Aproniana maximè rubent: nigerrima sunt, vt Actia: Cæciliana verò & rotunda. Iulianis gratus sapor, sed penè tantum sub arbore sua, adeò teneris, vt gestatum non tolerent. Principatus duracinis, quæ Pliniana Campania appellat: in Belgica verò Lusitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius iis colos è nigro ac rubenti viridique, similis maturescantibus semper. Minus quinquennium est, quòd prodire quæ vocant laurea, non ingrata amaritudinis, insite in lauro. Sunt & Macedonica parua arboris, raroque tria cubita excedentis: & minore etiamnum frutice chamæcerasi. Inter prima hoc è pomis⁵⁰ colono gratiam annuam refert. Septentrione frigidisque gaudet: siccatur etiam sole, conditurque, vt oliua, cadis.

^a T. Sardonios

^b T. Nardios

^c coquitur

De corno, & lentisco.

CAP. XXVI.

Quæ cura & cornis atque etiam lentisco adhibetur, ne quid non hominis ventri natum esse videatur. Miscentur sapes, & alio alius placere cogitur. Miscentur verò & terræ cæliq; tractus. In alio cibi genere India aduocatur, in alio Ægyptus, Creta, Cyrene, singulæque terræ. Nec cessat in veneficiis vita, dummodo omnia deuoret. Planius hoc fiet in herbarum natura.

De generibus succorum, & de odore.

CAP. XXVII.

Interim quæ sunt communia & pomis omnibusque succis, saporum genera xiiij. reperiuntur, dulcis, suavis, pinguis, amarus, austerus, acer, acutus, acerbus, acidus, falsus. Præter hæc, tria sunt genera mirabili maximè natura. Vnum, in quo plures pariter sentiuntur sapes, vt vinis. Nanque in his & austerus, & acutus, & dulcis, & suavis, omnes alieni. Alterum est genus, in quo sit & alienus quidem, sed & suus quidam ac peculiaris, vt in lacte. Siquidem inest ei, quod tamen iure dici dulce, & pingue, & suaue nõ possit, obtinente lenitate, quæ ipsa succedit, in saporis vicem. Nullus hic aquis, ne succus quidem, vt tamen eo ipso fiat aliquis, ac suum genus faciat. Sentiri quidem aquæ saporem vllum succum ve, vitium est. Magnum his omnibus in odore momentum, & magna cognatio, qui & ipse nullus est aquis: aut si sentitur, omnino vitium est. Mirum, tria naturæ præcipua elementa sine sapore esse, sine odore, sine succo: aquas, aëra, ignes.

De succis fructuum, & arborum, & coloribus, & odoribus, & natura pomorum, & de commendatione fructuum.

CAP. XXVIII.

Ergo succorum vinosus pyro, moro, myrto: minimè (quod miremur) vis. At pinguis oliuæ, lauro, nuci iuglandi, amygdalis: dulcis vis, ficis, palmis: aquosus prunis. Magna differentia & in colore succi. Sanguineus moris, cerasis, cornis, vis nigris. Idem albis candidus. Lacteus in capite ficis, in corpore non item: spumeus malis: nullus persicis, cum præsertim duracina succo abundant: sed quis eius vllum dixerit colorem? Sua & in odore miracula. Malis acutus, Persicis dilutus, dulcibus nullus. Nam & vinum tale sine odore, tene odoratius. Multoque celerius talia ad nasum veniunt, quàm pinguia. Quæ odorata, non eadem in gustu tenera: quia nõ sunt pariter odor & sapor. Quamobrem citreis odor acerrimus, sapor asperrimus: quadam tenus & cotoneis: nullusque odor ficis. Et hæc genus sint species ac genera pomorum: naturas arctius colligi par est. Alia siliquis gignuntur, 30
ipsis dulcibus, seménque complexis amarum: cum in pluribus semina placeat, in siliqua damnentur. Alia baccis, quarum intus lignum, & extra caro, vt oliuis, cerasis. Aliquorum intus baccæ, foris lignum, vt his quæ in Ægypto diximus gigni. Quæ baccis natura, eadem & pomis. Aliorum intus corpus, & foris lignum, vt nucû. Aliis foris corpus, intus lignum, vt Persicis & prunis, vitiumque cinctu fructu, cum fructus alibi muniatur vitio. Putamine clauduntur nuces, corio castaneæ. Detrahitur hoc iis: at in mespilis manditur. Cruستا teguntur glandes, cute vuæ, corio & membrana Punica. Carne & succo mora constât, cute & succo cerasi. Quædam statim à ligno recedunt, vt nuces & palmæ. Quædam adherent, vt oliuæ laurique. Quorundam generi vtraque est natura, vt Persicis. Etenim duracina adheret corpus, è lignoque auelli nequit, cum in ceteris facile separetur. Quibusdam 40
nec intus, nec extrà lignum, vt in palmarum genere. Aliquorum lignum ipsum in vsu & ponti vice, vt generi amygdalæ, quam in Ægypto gigni diximus: Quorundam extra gemina geminantur vitia, vt in castaneis, amygdalis nucibusque iuglandibus. Quorundam natura trigemina est, corpus, deinde lignum, rursusque semen in ligno, vt Persicis. Quædam inter se densa, vt vuæ, sorba: quæ ramos circûdata ex omni parte vuarum modo degrauant. Alia rara, vt in Persicis. Quædam aluo continentur, vt granata. Dependent alia pediculis, vt pyra. Alia racemis, vt vuæ, palmæ. Alia & pediculis & racemis, vt ederæ, sambuci. Alia ramo adherent, vt in lauro. Quædam vtroque modo, vt oliuæ. Nam & breues pediculi & longi. Quædam vasculis constant, vt punica & mespila, lotosque in Ægypto & Euphrate. Iam verò diuersa gratia & commendatio. Carne palmæ placent, crusta 50
Thebaicæ, succo vuæ & cariotæ: callo pyra ac mala, corpore melimela, mora cartilagine, nuclei

nuclei grano. Quædam in Ægypto cute, vt carica. Detrahitur hæc ficis virëtibus, vt putamê: eadem in ficcis maximè placet. In papyris & ferulis spinâq; alba, caulis ipse pomû est. Sunt & ficulni caules. In fruticoso genere cum caule capparîs: in filiquis verò quod manditur, quid nisi lignum est? non omittenda feminis earum proprietate. Nam neque corpus, nec lignum, nec cartilago dici potest, neque aliud nomen inueniat.

De myrto, genera eius XI.

C A P. X X I X.

SVCCORUM natura præcipuam admirationem in myrto habet, quando ex vna omnium olei vinique bina genera fiunt. Item myrtidanum, vt diximus. Et alius vsus bacca fuit apud antiquos, antequàm piper reperiretur, illius obtinens vicem, quodam etiam generosi obsonij nomine inde tracto, quod etiam nunc myrtatum vocatur. Eademque origine aprorum sapor commendatur, plerunque ad intinctus additis myrtis. Arbor ipsa in Europæ citeriore cælo, quod à Cerauniis montibus incipit, primùm Circeiis in Elpenoris tumulo visa traditur: Græcùmque ei nomen remanet, quo peregrinam esse apparet. Fuit vbi nunc Roma est, iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur: myrtea verbena Romanos Sabinosque, cum propter raptas virgines dimicare voluissent, depositis armis purgatos in eo loco, qui nunc signa Veneris Cluacinae habet. Cluere enim antiqui purgare dicebant. Et in ea quoque arbore suffimenti genus habetur. Ideo tum electa, quoniam coniunctioni, & huic arbori Venus præest. Haud scio, an prima etiam omnium in locis publicis Romæ fata sit, fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissima namque delubra habetur Quirini, hoc est, ipsius Romuli: in eo sacrae fuere myrti duæ ante ædem ipsam per longum tempus, altera patritia appellata, altera plebeia. Patritia multis annis præualuit, flaccescente plebeia, exuberans ac læta: quandiu Senatus quoque floruit, illa vigens, plebeia retorrída ac squalida. Quæ posteaquam eualuit flaccescente patritia Marfico bello, languida autoritas patrum facta est, ac paulatim in sterilitatem emarcuit maiestas. Quin & ara vetus fuit Veneri Myrteæ, quam nunc Murtiam vocant. Cato tria genera myrti prodidit: nigram, candidam, coniugulam, fortassis à coniugiis, ex illo Cluacinae genere. Nunc & alia distinctio, satiugæ, aut syluestris, & in vtraque latifolia. In syluestri propria oxymyr sine. Satiuarum genera topiarij faciunt. Tarentinam folio minuto, nostratem patulo, exoticam densissimo, fenis foliorum versibus. Hæc non est in vsu: ramosa vtraque alia. Coniugulam existimo nunc nostratem dici. Myrtus odoratissima est in Ægypto. Cato docuit vinum fieri è nigra, siccata vsque in ariditatem in vmbra, atque ita mulso indita. Si non siccentur bacca, oleum gigni. Postea compertum, & ex alba vinum fieri album, duobus sextariis myrti tusæ in vini tribus heminis maceratae expressæque. Folia & per se siccantur in farinam ad hulcerum remedia in corpore humano, leniter mordaci puluere, ac refrigerandis sudoribus. Quinimo oleo quoque (mirum dictu) inest quidam vini sapor, simulque pinguis liquor, præcipua vi ad corrigenda vina, saccis antè perfusis. Retinet quippe facem, nec præter purum liquorem transire patitur, datque se comitem præcipua commendatione liquato. Virgæ quoque eius gestatae manu viatori profunt in longo itinere pediti. Quin & virgei anuli expertes ferri inguinum tumori medentur. Bellicis quoque se rebus inseruit: triumphansq; de Sabinis Posthumius Tubertus in Consulatu (qui primus omnium ouans ingressus urbem est, quoniam rem leuiter sine cruore gesserat) myrto Veneris Victricis coronatus incessit, optabilemque arborem etiã hostibus fecit. Hæc postea ouantiu fuit corona, excepto M. Crasso, qui de fugitiuis & Spartaco laurea coronatus incessit. Massurius autor est, curru quoque triumphantes myrtea corona vsos. L. Piso tradit, Papyrium Massonem, qui primus in monte Albano triumphauit de Corsis, myrto coronatum ludos Circenses spectare solitum. Auis maternus Africani sequentis hic fuit. Marcus Valerius duabus coronis utebatur, laurea & myrtea: qui & hoc vouerat.

De lauro, genera tredecim.

C A P. X X X.

LAURUS triumphis propriè dicatur, vel gratissima domibus ianitrix Cæsarum Pontificumque: quæ solâ & domos exornat, & ante limina excubat. Duo eius genera tra-

dit Cato: Delphicam & Cypriam. Pompeius Lenæus adiecit quam mustacem appellauit, quoniam mustaceis subiiceretur. Hanc esse folio maximo, flaccidoque & albicante. Delphicam æquali colore, viridiorem, maximis baccis, atque è viridi rubentibus. Hac viatores Delphis coronari, & triumphantes Romæ. Cypriam esse folio breui, nigro, per margines imbricato, crispam. Postea accessere genera: tinus, hanc syluestrem laurum aliqui intelligunt, nonnulli sui generis arborem. Differt colore: est enim ei cærulea bacca. Accessit & regia, quæ cœpit Augusta appellari, amplissima & arbore & folio, baccis gustatu quoque non asperis. Aliqui negant eandem esse, & suum genus regię faciunt longioribus foliis latioribusque. Iidem in alio genere baccaliam appellant hanc quæ vulgatissima est, baccarumque fertilissima. Sterilem verò earum (quod maximè miror) triumphalem, eaque dicunt triumphantes uti: nisi id à Diuo Augusto cœperit, ut docebimus, ex ea lauru, quæ ei missa è cælo minima est altitudine, folio crispo ac breui, inuentu rara. Accedit in topiario opere taxa, excrecente in medio folio paruulo, veluti lacinia folij. Et sine ea spædonia, mira opacitatis patientia. Itaque quantalibet sub vmbra solum implet. Est & chamædaphne syluestris frutex. Est & Alexandrina, quam aliqui Idæam, alij hippoglottion, alij daphnitin, alij carpophyllon, alij hypelaten vocant. Ramos spargit à radice dodrantales, topiarij ac coronarij operis, folio acutiore quàm myrti, molliore & candidiore, maiore semine inter folia rubro. Plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, nec nisi montosis. Id quoque, quod Daphnoides vocatur, genus, in nominū ambitu est. Alij enim Pelasgum, alij eupetalon, alij stephanon Alexandri vocant. Et hic frutex est ramosus, crassiore ac molliore, quàm laurus, folio, cuius gustatu accenditur os atque guttur, baccis è nigro suffis. Notatum antiquis, nullū genus lauri in Corsica fuisse: quod nūc satum & ibi prouenit. Ipsa pacifera, ut quam prætendi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium. Romanis præcipuè lætitiæ victoriarumque nuntia additur literis, & militum lanceis, pilisque. Fasces Imperatorum decorat. Ex his in gremio Iouis optimi maximi deponitur, quoties lætitiā noua victoria attulit. Idque non quia perpetuò viret, nec quia pacifera est, præferenda ei utroque olea: sed quia spectatissima in monte Parnasso. Ideoque etiam grata Apollini, assuetis eò dona mittere iam & regibus Romanis, teste L. Bruto. Fortassis etiam in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam is meruisset, lauriferam tellurem illam osculatus ex responso: Et quia manu satarum receptarumque in domos, fulmine sola non igitur. Ob has causas equidem crediderim, honorem ei habitum in triumphis potius, quàm quia suffimentum sit cædis hostium & purgatio, ut tradit Massurius. Adeoque in profanis vsibus pollui laurum & oleam fas non est, ut ne propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria aræve debeant. Laurus quidem manifesto abdicat ignes crepitu, & quadam detestatione: interaneorum etiam vitia & neruorum ligno torquente. Tiberium principem tonante cælo coronari ea solitum ferunt contra fulminum metus. Sunt & circa Diuum Augustum euenta eius digna memoratu. Namq; Liviæ Drusillæ, quæ postea Augusta matrimonij nomen accepit, cū pacta esset illa Cæsari, gallinam conspicui candoris sedenti aquila ex alto abiecit in gremium illæsam. Intrepidèque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere aruspices, ramumque eum seri, ac ritè custodiri. Quod factum est in villa Cæsaris, fluuio Tiberi imposita iuxta nonum lapidem Flaminia via, quæ ob id vocatur Ad gallinas: mirèque sylua prouenit. Ex ea triumphans postea Cæsar, laurum in manu tenuit, coronamque capite gessit: ac deinde Imperatores Cæsares cuncti. Traditusque mos est ramos, quos tenuerunt, ferendi. Et durant syluæ nominibus suis discreta, fortassis ideo mutatis triumphalibus. Vnius arborum Latina lingua nomen imponitur viris. Vnius folia distinguuntur appellatione. Lauream enim vocamus. Durat & in vrbe impositum loco, quando Loretum in Auentino vocatur, vbi sylua lauri fuit. Eadem purificationibus adhibetur: testatumque sit obiter & ramo eam seri, quoniam dubitauere Democritus & Theophrastus. Nunc dicemus syluestrium naturas.

Extra Brodag. Miscell.
1.3.c.2.